

PŘEDMLUVA

Krise spočívá právě v tom, že staré umírá a nové se nemůže zrodit; v tomto interregnu se objevuje velká rozmanitost morbidních symptomů.

Antonio Gramsci

Proč nazývám současnou dobu interregnum?

Zygmunt Bauman uveřejnil v roce 2012 shrnující stať o charakteru planetární společnosti, politiky a ekonomiky s názvem „Doba interregna“.¹ Píše v ní, že zažíváme odumírání „starého řádu“ a jeho tři pilířů – území, státu a národa. Suverenita už není územní suverenitou, státní suverenitou ani suverenitou národní. Její povaha je neukotvená, „plovoucí“ a nejasná. Nová forma suverenity však není na dohled, neboť v naší době probíhá nepřehledné soupeření mnoha aktérů o podíl na suverenitě. Nadnárodní obchodní a finanční společnosti získávají ekonomickou moc nad národními státy, přesto si národní státy udržují jistý stupeň suverenity. Nejsou tu žádná globálně uplatňovaná pravidla, která by vymezila nároky jednotlivých aktérů na suverenitu, a není tu instituce nebo politická moc, která by v této věci mohla účinně rozhodnout na planetární úrovni. Vládne nejis-

¹ Bauman, Z., Times of interregnum, *Ethics and Global Politics* 5, 2012, 1, s. 49–56. Dostupné na: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.3402/egp.v5i1.17200/>.

tota, kam až sahá vliv obchodních a finančních nadnárodních společností a kolik suverenity si udržely národní státy či Evropská unie. Tento stav permanentní nejistoty je vyvolán tím, že pravidla a principy, které byly základem politiky, ekonomiky a globálních vztahů ve dvacátém století, přestávají platit, ale nové nemohou vzniknout. Bauman označuje tento stav slovem „interregnum“, jemuž dal moderní význam Antonio Gramsci ve třicátých letech minulého století. Termín interregnum původně označoval přechodné období mezi úmrtím vládců a začátkem vlády jeho nástupce. Bylo to období, v němž měli lidé příležitost zažít určité přerušení monotónní vlády, zákona a společenského řádu. Gramsci význam tohoto slova pozměnil a prohloubil tím, že jím označil dobu, v níž probíhají krizové sociální a politické procesy, které vytvářejí zablokovanou situaci. Na jedné straně způsobují rozpad a odumírání daných ekonomických a politických struktur, na druhé straně brání zrození nových struktur. Jak říká Gramsci, „staré odumírá a nové se nemůže zrodit“.

Na Baumana navazují další sociologové a politologové, kteří Gramsciho vymezení interregna použili jako analytický rámec pro zkoumání procesů probíhajících v poslední dekádě. Otřesy, nepokoje, konflikty a nenadálé změny posledních let se v politické rovině projeví především brexitem a zvolením Trumpa prezidentem. Rozpadá se světový řád, který se zakládal na hegemonii Spojených států, ale na obzoru žádný nový světový řád není. Bezpočet publikací, debat a událostí svědčí o tom, že se nalézáme v době přechodu od zánikajícího světového řádu k nějakému novému světovému řádu, jehož obrysy zatím netušíme. Podle Davida Graebera se nacházíme v přechodném období, v němž se proměňuje globální monetární systém a rapidně rychle se mění směr zadlužování, a my nevíme, kam budeme směřovat dál.² Ilona Švihlíková a Miroslav Tejkl píšou o tom, že následkem automatizace práce a hlubokých technologických změn

² Kuřík, B., Graeber, D., Naše civilizace je založena na formě otroctví, říká anarchistický sociální antropolog David Graeber (rozhovor) [online, cit. 16. 11. 2020]. Dostupné na: <https://a2alarm.cz/2020/09/nase-civilizace-je-zalozena-na-forme-otroctvi-rika-anarchisticky-socialni-antropolog-david-graeber/>.

vstupujeme do období, které nemá historické srovnání, a nemáme tudíž předlohu, podle níž bychom mohli postupovat.³ Nic nenasvědčuje tomu, že by se tento turbulentní stav blížil ke svému konci. Je dost pravděpodobné, že je před námi několik dalších desetiletí společenských krizí a otřesů. Milan Babic píše ve své studii na toto téma, že „mezinárodní liberální řád“ je ve vleklé ekonomické i politické krizi, jejímž počátkem byla finanční krize v roce 2008.⁴ K analýze tohoto stavu používá právě Gramsciho pojetí krize jako interregna. Gramsci chápal krizi jako proces, který má své dějiny. Krize nepřichází jako blesk z čistého nebe, nýbrž rozvíjí se v těle společnosti. Hluboká krize, Gramsci ji nazývá organická, spočívá v tom, že politická reprezentace nedokáže v rámci kolabujícího společenského řádu řešit hromadící se problémy, a tím ztrácí svou legitimitu. Političtí aktéři spjatí s daným řádem ztrácejí vůli vládnout, ale neprosazují se političtí aktéři jiného druhu, neboť tu zatím není žádný takový řád, který by umožnil se s těmito těžkostmi vypořádat. Nastává interregnum. V tomto Gramsciho duchu Babic i jiní mluví o „globální organické krizi“ kapitalismu i lidské civilizace, která se dostala do stavu dlouhého interregna. V Gramsciho době se v interregnu objevovaly „morbidní symptomy“, jako jsou výbuchy politického násilí, fašistická masová hnutí, dříve nepředstavitelné změny na politické scéně, náhlé zhroucení mezinárodních dohod. Morbidní jsou, jak vysvětluje Babic, proto, že svědčí o tom, že existující společenský řád umírá, neboť nedokáže řešit problémy, které ohrožují jeho přežití. Takovéto problémy označuji jako kondicionální. Jsou to ty, jejichž překonání je podmínkou dalšího trvání dané formy společnosti.⁵ V době organické společenské krize se kondicionální problémy staly chronickými a v zásadě je nemožné se s nimi v dané formě společnosti vypořádat.

³ Švihlíková, I., Tejkl, M., *Kapitalismus, socialismus a budoucnost aneb Mikeš už přišel*, Rybka Publishers, Praha 2017, s. 243.

⁴ Babic, M., Let's talk about the interregnum: Gramsci and the crisis of the liberal world order, *International Affairs* 96, 2020, 3, s. 767-786. Dostupné na: <https://academic.oup.com/ia/article/96/3/767/5712430/>.

⁵ Hauser, M., *Prolegomena k filosofii současnosti*, Filosofía, Praha 2007, s. 30.

V tomto případě je existující forma společnosti ve stavu agonie, která však může trvat ještě dlouho. Interregnum pak lze vymezit jako dobu, v níž se kondicionální problémy staly neřešitelnými, ale daná forma společnosti nadále existuje v jisté zombie podobě. Její potíž je v tom, že nemůže zemřít, neboť dosud na obzoru není nic jiného, co by ji nahradilo.⁶

Všimněme si rozdílu mezi Baumanovým a Babicovým popisem interregna, v němž se ocitl globální svět. Bauman má na mysli proměny globálního světa po roce 1989, jež vedly ke stavu nejistoty a rozpadu předchozí koncepce územní, státní a národní suverenity. Babic popisuje rozpory a krizové tendence „mezinárodního liberálního řádu“ po roce 2008. Objevuje se tak před námi určitá historie interregna po roce 1989. Bauman zachytil charakter první periody interregna, v níž předvídavě rozpoznal např. fenomén masové imigrace, která ovlivní politický vývoj v Evropě a ve Spojených státech v následujících letech. První periodu interregna popisuje také jako období „plovoucí“ suverenity. Babic analyzuje druhou periodu interregna (ta první se mu jevila jako „řád“). Jejím typickým znakem je „velká rozmanitost morbidních symptomů“, jak to nazval Gramsci. Jako příklady těchto symptomů Babic uvádí „neliberální zpětnou reakci“ v zemích střední a východní Evropy, které byly dříve vítaným místem pro experimentování s neoliberální politikou; dále skutečnost, že v Německu v roce 2017 poprvé od konce druhé světové války získala zastupitelská křesla krajně pravicová strana; nebo také vystoupení Velké Británie z EU, vyvolané radikálně konzervativními kruhy kolem Strany nezávislosti Spojeného království (UKIP), jež byly do té doby považovány za marginální. Obdobně překvapivé bylo vítězství Donalda Trumpa v amerických volbách. Morbidním symptomem je také šíření radikálně konzervativních hodnot a nacionalistického populismu v Itálii, ve Francii, v Nizozemí a dalších zemích Evropy a světa. K moci se dostávají politici s rétorikou zaměřenou proti establishmentu, kteří byli dříve označováni za politické

⁶ Hauser, M., *Kapitalismus jako zombie neboli proč žijeme ve světě přízraků*, Rybka Publishers, Praha 2012, s. 7.

outsidery. Ve všech zemích narůstá nedůvěra vůči neoliberální globalizaci a rozmáhá se skeptický postoj ke schopnostem liberálně-demokratické reprezentace vypořádat se s krizovými jevy dnešního světa.

Baumanovo a Babicovo uplatnění Gramscioho pojmu interregna na současnou dobu mi potvrdilo mou filosofickou intuici, že naši dobu lze souhrnně pojímat jako interregnum. Práce těchto myslitelů mě podnítily k tomu, abych nezůstal u pouhé intuice a rozvinul teorii interregna, která vyjádří obecné charakteristiky období, jež začalo rokem 1989. Prvním, kdo publikoval myšlenku, že naši dobu můžeme chápat jako gramsciovské interregnum, byl, pokud vím, Bauman. Pak se začala objevovat v sociologických a politologických studiích o současné společnosti.

Nové přístupy a koncepce

Kniha přináší několik nových přístupů a koncepcí. Rozlišuji v ní dvě periody interregna: první můžeme datovat lety 1989–2008 a druhou obdobím od finanční krize roku 2008 do současnosti. Toto rozlišení bylo u Babice a jiných autorů obsaženo pouze implicitně. Můj přístup je nový také v tom, že pojem interregna chápu jako konceptuální rámec pro interpretaci neoliberalismu a postmodernismu. Navrhuji pojímat neoliberalismus a postmodernismus jako dominanty první periody interregna. Tyto dominanty procházely po roce 1989 vnitřním štěpením a mutacemi, které se výrazněji projeví v druhé periodě interregna, tedy v naší současnosti. Interregnální interpretace neoliberalismu a postmodernismu mi umožnila vyvodit jisté společné znaky těchto dominant první periody interregna. Pro čtenáře snad bude objevné, že jejich hlavním společným znakem byla přítomnost prvků, které ovlivňovaly předcházející období. Ukazují, že neoliberalismus obsahoval „prvky komunismu“, čímž mám na mysli různé typy absorpcí egalitární myšlenky, jejíž nejrůznější společenské a politické podoby nacházíme ve dvacátém století. Zvláště významná byla absorpce „ducha roku 1968“ raným neoliberalismem. Podobně v sobě postmodernismus obsahoval prvky modernismu s jeho avantgardistickými ambicemi a radikálně emancipačním politickým

horizontem. Tuto přítomnost prvků z předchozího období považuji za jejich společný znak, jehož existenci lze vysvětlit i příslovečným „zdravým rozumem“. Neoliberalismus a postmodernismus vznikaly v době, v níž ještě stále působily, byť již pomalu vyhasínaly, egalitární emancipační a modernistické myšlenky. Neoliberalismus i postmodernismus je vstřebaly, třebaže v pozměněné podobě, a díky tomu byl jak neoliberalismus, tak postmodernismus srozumitelný a přijatelný pro tehdejší společnost. Neoliberalismus, a částečně i postmodernismus, vyvolával dokonce dojem určité revoluce. Jak by se asi prosadil neoliberalismus v české společnosti po roce 1989, kdyby neposkytl jistou egalitární vizi, že každý občan bez rozdílu se může v kuponové privatizaci stát akcionářem a tím participovat na ekonomice? Po roce 2008 či v případech postmodernismu již na začátku nového milénia se zeslabení těchto prvků projevilo natolik, že přestaly tyto dominanty ovlivňovat, a ty se následkem toho začaly rozpadat. Teze o přítomnosti modernismu v postmodernismu, tedy o jeho „smíšeném“ či „nečistém“ charakteru, sama o sobě není objevná a najdeme ji v té či oné podobě u nemalého množství autorů, o nichž bude v knize řeč. Teze o egalitárním ovlivnění raného neoliberalismu není zcela běžná, nicméně věřím, že se mi ji podařilo dostatečně doložit. Povaha proměny postmodernismu a neoliberalismu v druhé periodě interregna, tedy v posledním desetiletí, byla pochopitelně tématem řady kulturně teoretických či ekonomických studií. V této knize předkládám tezi o protetické povaze neoliberalismu a postmodernismu, na niž navazuje teze o jejich promiskuitní povaze. Takovými způsoby nebyly, pokud vím, tyto teze nikde jinde formulovány. Jsou to teze, které umožňují vyvodit obecnou charakteristiku současného interregna, a jsou natolik rozhodující, že je na místě vyjádřit je souhrnně už nyní, aby měl čtenář jasný orientační bod pro cestu knihou.

*Souborná teze o vzniku současného interregna
a jeho cirkulačním charakteru*

Neoliberalismus a postmodernismus ztratily své dominantní postavení tím, že v nich přestaly působit egalitární a modernistické vzorce, které se vázaly k období před vznikem interregna. Neoliberalismus a postmodernismus se jako dominanty rozvíjely tehdy, když měly tyto

podpůrné vzorce. Neoliberalismus a postmodernismus vykazují protetický charakter. Charakter neoliberalismu i postmodernismu je promiskuitní. Jakmile podpůrné vzorce vyhasly, začal se neoliberalismus i postmodernismus spojovat s principy, které jim byly původně cizí nebo v nich byly okrajové. Následkem tohoto spojování nastává rozštěp neoliberalismu a přicházejí mutace postmodernismu (např. neoliberalismus se spojí s imperativem sebeobětování, postmodernismus se propojí s konzervativismem). Neoliberální vzorce (trh atd.) a postmodernistické vzorce (mnohost atd.) tím ztratily dominantní postavení a jejich uplatnění je spoluurčováno vzorci, které jim byly cizí nebo v nich byly okrajové. Vznikají ekonomické, kulturní a politické útvary, v nichž žádný soubor vzorců nemá dominantní pozici. Tyto útvary cirkulují mezi vzájemně cizorodými vzorci a mají hybridní povahu. Tyto cirkulace (znázornitelné jako elipsa) vyjadřují charakter současného interregna.

Protetickou tezi jsem vyvodil ze „smíšeného“ či „nečistého“ charakteru neoliberalismu a postmodernismu v první periodě interregna. „Smíšený“ charakter neoliberalismu a postmodernismu je podle mého názoru dostatečně doložen. Jejich promiskuitní charakter jsem zkoumal na řadě fenoménů, které se objevují v současné ekonomice, kultuře a politice. Některé fenomény lze označit za gramsciovské „morbidní symptomy“ interregna, např. identitární hnutí, radikálně konzervativní populismus nebo Islámský stát. Jiné fenomény však ukazují jiným směrem. Objevují se v nich tendence k vytvoření nové podoby pojmů, které známe z modernistických a radikálně emancipačních hnutí dvacátého století, jako je pravda, rovnost, vážnost, realita, koncentrace, forma, komunismus. Vedle morbidních symptomů interregna vznikají symptomy možného konce interregna.

Dalším novým přístupem je vykreslení obecných rysů první a druhé periody interregna prostřednictvím geometrických modelů. Je to model epicykloidy pro první periodu interregna a model elipsy pro jeho druhou periodu. Důvody jejich zavedení uvádím podrobně v závěrečné části kapitoly „Současná kultura a politika jako nekonečná cirkulace“. Tyto modely jsou především pomůckou pro konceptuální uchopení celkového charakteru interregna v jeho první a druhé

periodě. Vyjadřují základní intenci této knihy, jíž bylo vypracování ontologie interregna, která spočívá v rozpoznání jeho obecných charakteristik. Interregnum ve svém základním významu, který mu vtiskl Gramsci, je zablokovaný přechod od jednoho uspořádání světa k jinému uspořádání. Kvůli této přechodové neboli „tranzitivní“ povaze interregna jsem tuto ontologii nazval *tranzitivní ontologie*.

Pojmu interregna však dávám novou významovou vrstvu, kterou Gramsci pouze naznačil. Své pojetí interregna vypracoval na základě marxistické analýzy dějin, podle níž kapitalismus obsahuje rozpory, které způsobují, že tento systém ztrácí schopnost zajistit si podmínky svého dalšího trvání. Kapitalismus není posledním společensko-ekonomickým systémem v dějinách, nýbrž kvůli rozporům v něm obsaženým můžeme předpokládat přechod ke společnosti, kterou již nebude organizovat iracionální logika kapitálu. Podle Marxe vznikne komunismus, v němž společnost bude svobodně spravovat ekonomiku a hlavním regulátorem v ní bude rovnost principu odměňování (v první fázi bude „nerovnost v rovnosti“, neboť někdo má větší nadání, schopnosti a větší nasazení než jiní, takže dává společnosti více a podle toho je odměňován). Ekonomiku budou tvořit „svobodní producenti“, jejichž příjem nebude určován třídní pozicí, nýbrž bude se odvíjet od jejich činnosti pro společnost. Na tomto historickém pozadí rozvíjel své úvahy o interregnu Gramsci. Interregnum obecně chápal jako zablokovaný přechod od kapitalismu ke komunismu, třebaže jeho pohled měl více politických nuancí. Podle Gramsciho nejrůznější politické instituce a ekonomické formy, jež jsou s kapitalismem spjaté, odumírají, nemohou se však zrodit nové, které budou uskutečňovat principy komunistické společnosti. Toto dějinně filosofické pozadí, na němž Gramsci rozvinul své pojetí interregna, mi umožnilo spojit Gramsciho pojem interregna s koncepcí historického intervalu, kterou nalezneme u Alaina Badioua. Tímto termínem se rozumí období mezi uzavřenou sekvencí komunistické ideje a její novou sekvencí. Badiou pojímá komunistickou ideou jako fundamentální egalitární princip, který zpochybňuje důvody existence třídních nerovností a vyvolává společenská hnutí a politické formy, které tento princip ztělesňují v daných historických okolnostech. Podle Badioua se nacházíme právě v takovémto intervalu. Na rozdíl

od Gramsciho má Badiou na mysli v prvé řadě přechod od uzavřené formy komunistické politiky k její dosud neznámé podobě. Tato odlišnost je způsobena tím, že Gramsci své pojetí interregna formuloval v době, kdy probíhala sekvence komunistické ideje, jež se odkazovala k události Říjnové revoluce. Gramsci vytvořil své pojetí interregna na pozadí této sekvence, v níž se přechod od kapitalismu ke komunismu jevil jako něco reálného, co bylo pouze odsunuto v čase. V tomto směru je Gramsciho formulace interregna zastaralá. Situuje interregnum dovnitř sekvence komunistické ideje. Podle Badioua se nacházíme v situaci, která vznikla po skončení této sekvence. Čerpám proto z Badiouova pojetí současné doby jako historického intervalu, avšak rozšiřuji je o další charakteristiky, které nám poskytuje Gramsciho vymezení interregna. Badiouův pojem intervalu chápu jako gramsciovské interregnum, které však není uvnitř sekvence komunistické ideje, nýbrž nalézá se vně této sekvence. Jistě můžeme tvrdit, že naši dobu lze také vymežit jako dobu přechodu od kapitalismu ke komunismu, jenže co znamená slovo komunismus? Jak říká Badiou, dnes zápasíme o to, aby slovo komunismus nemělo pouze onen kriminální podtón, který mu připisují antikomunisté, nýbrž aby získalo nový významový potenciál a abychom vůbec začali uvažovat o reálné možnosti nového pojetí komunismu. Gramsciho výrok můžeme pozměnit tak, aby vystihoval dnešní situaci:

Krise spočívá právě v tom, že staré umírá a my si nedokážeme představit, že nové se může zrodit; v tomto interregnu se objevuje velká rozmanitost morbidních symptomů.

Současné interregnum se liší od Gramsciho popisu interregna tím, že si sice uvědomujeme, že zavedené instituce a globálně kapitalistický systém nedokážou řešit svou vlastní existenční krizi, tedy že umírá staré, ale zároveň se domníváme, že nic nového nemůže přijít, neboť se nám jeví, že idea komunismu zemřela spolu se systémem státního socialismu. Pokud pozměníme Gramsciho výrok tak, aby odpovídal situaci po roce 1989, odpovídá významově Badiouovu termínu historický interval jako období po konci sekvence komunistické ideje. Tento termín vymezuje, po čem následuje současné období a co bude

hypoteticky následovat po něm. Badiouův termín interval se vztahuje k historické následnosti jednotlivých období. Gramsciho pojetí poukazuje nejen na tuto posloupnost, nýbrž poskytuje také *charakterová* vymezení, která můžeme přenést na dnešní dobu, již Badiou pojímá jako interval. Sám Badiou popisuje fenomény, které se objevují v současném historickém intervalu, tak, že to odpovídá Gramsciho vymezení. Například v knize *Pornografický věk* píše, že staré pravdy už neplatí a „nová pravda ještě není pravdivá“.⁷ V knize se zabývám především charakterovými vlastnostmi období po roce 1989 a zkoumám je na proměnách ekonomiky a kultury. Z toho důvodu volím pojem interregnum, nikoliv interval. Gramsciho původní pojetí interregna však pozměňuji tak, aby odpovídalo současnému období, které Badiou nazývá interval. Pokud vím, je to nová, dosud nepublikovaná koncepce, která spočívá v tom, že k Badiouovu pojmu historický interval přistoupíme z hlediska jeho charakteru a budeme jej chápat jako Gramsciho interregnum.

Díky pojmu interregna pak navrhuji nový přístup k interpretaci Badiouovy filosofie. Můžeme si totiž položit otázku, v jakém vztahu je Badiouova filosofie k současnému interregnu. Je tato filosofie součástí kulturní logiky interregna, nebo tuto logiku překračuje? Objevíme tak paradoxní pozici Badiouovy filosofie ve vztahu k interregnu. Na jedné straně Badiou tvrdí, že filosofie existuje tehdy, když tu jsou vědecké, politické a umělecké pravdy a pravdy lásky. Na druhé straně píše o tom, že se uzavřela sekvence politické pravdy. Jak si ukážeme, vyjadřuje se tak nejen o pravdě politické, ale také o pravdě umělecké a pravdě lásky. Zůstává tu pouze pravda vědy (matematiky). Jak tedy může existovat Badiouova filosofie? Je to jedna z největších záhad, jíž se v dosavadních interpretacích Badioua nevěnovala náležitá pozornost. V závěru knihy tvrdím, že Badiou tuto záhadu vyřešil v nedávno vydané knize *Imanence pravd*. Z tohoto závěrečného dílu Badiouova

⁷ Badiou, A., *The Pornographic Age*, Bloomsbury, London - New York - Oxford 2020, s. 19.

ontologického *opus magnum* vyvozují zvláštní charakteristiku interregna jako doby, v níž sice neexistují aktuálně rozvíjené pravdy (vyjma pravd vědy), ale zároveň se v ní otevírá specifický vztah k idejím a nekonečnu. Tato závěrečná část je z celé knihy nejnáročnější, neboť v ní čtenář bude stoupat vzhůru k Badiouově ontologii nekonečna, která se opírá o nesnadnou matematickou teorii velkých kardinálů. Badiouovými slovy, podobá se to výstupu na nezměrnou himalájskou náhorní rovinu nebo na těžko přístupný vrcholek, kde budeme dýchat vysokohorský vzduch.⁸ Čtenář si po tomto filosofickém výstupu možná uvědomí, že pod sebou vidí panorama celého interregna.

Knihou se jako červená nit vine otázka jednoty a mnohosti. Tyto dvě kategorie jsem zvolil proto, že jejich přítomnost či nepřítomnost v neoliberalismu, postmodernismu a jejich proměnách je dosti spolehlivým indikátorem toho, jaké tendence se v těchto doménách prosazují. Mnohost se jako ekonomický princip mnohosti lidského kapitálu objevuje v raném neoliberalismu, v němž byla spjata s egalitárním prvkem trhu, který neviditelným způsobem udržuje korelaci mezi zásluhami jednotlivce, tj. jeho pílí, pracovitostí, nápaditostí, a oceněním jednotlivce. V neoliberalismu po roce 2008 se tento princip mnohosti dostává do kontrapozice k principu jednoty, jíž je „celek zdravé ekonomiky“, která vyžaduje sebeobětování ze strany neoliberálního subjektu. Podobně v postmodernismu se radikální mnohost jednotlivého v různých variantách uskutečňuje tehdy, když tu působí radikálně emancipační horizont spravedlnosti vůči jednotlivému (Derrida). Po vyhasnutí tohoto horizontu začíná radikální mnohost mutovat do podoby, která je legitimizací konzervativních, či dokonce neofašistických hnutí, jež usilují o obnovu jedinečnosti a autenticity kulturních komunit. Čtenář zjistí pozoruhodnou věc, že mnohost byla v neoliberalismu a postmodernismu podmíněna přítomností prvků, které se vztahovaly k sekvenci komunistické ideje ve dvacátém století.

⁸ Badiou, A., *L'Immanence des vérités. L'être et l'événement*, 3, Fayard, Paris 2018, s. 298.

Otázka jednoty a mnohosti se vine také částí knihy věnované Alainu Badiouovi. Fundamentální pojmy jeho filosofie (událost, pravda, subjekt) skrývají nové řešení vztahu mezi jednotou a mnohostí, které podle mého názoru nemá předlohu v předchozích dějinách filosofie. Badiou tyto koncepce vytvořil prostřednictvím objevů v teorii množin v šedesátých letech minulého století, které prostě dřívějším filosofům nebyly k dispozici. Čtenář se seznámí s retrokauzálním vztahem mezi jednotou a mnohostí, který působí v Badiouově pojetí události, pravdy a subjektu.

Pokud jde o politiku v době interregna, nezkoumal jsem ji jako samostatnou doménu. Fenoménem populistické demokracie (metapopulismu) a výskytem jistých „morbidních symptomů“ se zabývám v podkapitole „Doména politiky: identitární hnutí, Islámský stát, metapopulismus“. Při psaní knihy jsem rozpracoval také kapitolu o liberální demokracii, která patří stejně jako neoliberalismus a postmodernismus k dominantám období po roce 1989 jakožto smíšené politické formě, v níž působí egalitární principy. Tyto principy – např. vláda zákona, jež nepřihlíží k třídní pozici, nebo princip občanské rovnosti – nicméně zeslábly spolu s tím, jak zeslábly či zcela vyhasly radikálně emancipační představy, které nám zanechalo dvacáté století. Oslabení těchto egalitárních principů liberální demokracie a finanční krize roku 2008 vyvolaly populistickou, či dokonce „neliberální“ zpětnou reakci, která proměňuje charakter liberální demokracie. Toto téma jsem nakonec do knihy nezařadil. Kvůli přílišné šířce témat by se zastřel hlavní cíl této knihy, jímž je rozpoznání obecných charakterových rysů období po roce 1989 a jejich strukturální analýza, či jinými slovy, vytvoření základů tranzitivní ontologie interregna. Politickou doménu interregna a její proměny jsem se rozhodl zkoumat v jiných knihách.⁹

⁹ Feinberg, J. G., Hauser, M., Ort, J., *Politika jednoty ve světě proměn*, Filosofia, Praha 2021; Hauser, M., *Populistická demokracie* (knihla připravovaná k vydání).

Uspořádání knihy

Knihu tvoří úvod a dvě části, které vyjadřují historicko-logickou následnost zkoumaných fenoménů. Úvod se zabývá prehistorií interregna, první část se soustřeďuje na současné interregnum a druhá část na Badiouovu filosofii jako možné vyjití (exodus) z interregna. Úvod má větší rozsah, než bývá zvykem, neboť v něm popisují vyhasínání komunistické ideje, včetně tak spleťtých otázek, jako je stalinismus. Zabývám se v ní také květnovými událostmi roku 1968 ve Francii, čínskou kulturní revolucí, pražským jarem a následujícími dvěma desetiletími, v nichž se s konečnou platností projevila nemožnost pokračovat v komunistické sekvenci dvacátého století, neboť se neobjevilo nové řešení jejích vnitřních rozporů. Toto období pojmám jako prehistorii interregna z toho důvodu, že v prostoru vyhasínajících prvků této sekvence se utvářel neoliberalismus a postmodernismus jako budoucí dominanty první periody interregna.

V první části nazvané „Excentrické interregnum“ se věnuji dvěma periodám interregna. V prvním oddíle zkoumám přítomnost egalitárních prvků v neoliberalismu a egalitárních a modernistických prvků v postmodernismu, které tyto domény vstřebaly v době svého utváření ve dvou dekadách po roce 1968. Provádím tu jakousi anamnézis jejich geneze (Adorno), a proto se zabývám především jejich ranou fází, jež sahá před rok 1989. První oddíl je vymezen lety 1989–2000/2008. Tehdy totiž byl jak neoliberalismus, tak postmodernismus v podobě, v jaké se zformovaly v období předchozím, dominantami této první periody interregna (rok 2000 uvádím proto, že se jím obvykle datuje tzv. konec postmodernismu). Druhý oddíl první části se zaměřuje na druhou periodu interregna, která trvá do současnosti. V ní zkoumám rozštěpení neoliberalismu a mutace postmodernismu, jež jsou způsobené jejich protetickým a promiskuitním charakterem. Tento oddíl obsahuje hlavní teoretické objevy knihy, o nichž byla řeč výše. Čtenář se zde dočte o současných diskusích o neoliberalismu a postmodernismu a také o jejich promiskuitním spojování. V případě postmodernismu představují několik výrazných příkladů této promiskuity (identitární hnutí, Islámský stát). Na kon-

ci tohoto oddílu navrhuji rozlišovat rozmanité útvary současného interregna podle jejich tendencí na útvary obskurní (tendence nábožensko-fundamentalistická), reaktivní (negace stop události v minulosti) a proto-událostní (tendence ke vzniku nové události). Celou první část nazývám „Excentrické interregnum“ proto, že neoliberální vzorce a vzorce postmodernistické nemají ani v první, ani v druhé periodě nerušenou ústřední pozici. Jsou vystaveny působení vzorců v excentrickém postavení (egalitárním principům či modernismu v první, „epicyklické“ periodě) nebo již nejsou dominantní a mají rovnovážnou pozici se vzorci nejrůznějšího původu (konzervativními, populistickými, náboženskými atd. v druhé, „eliptické“ periodě). První oddíl uzavírám shrnutím, ale konec celé první části jsem úmyslně ponechal bez shrnujícího uzavření, abych tím vyjádřil, že její obsah uzavřen není, neboť se vztahuje k naší současnosti a různým tendencím dalšího vývoje.

V druhé části knihy se pak v návaznosti na proto-událostní tendenci zabývám Badiouovou filosofií ve vztahu k interregnu. Představuji ji na základě dvou výkladových os: První výkladovou osou je otázka, jak je vůbec možná Badiouova filosofie v interregnu, tedy v situaci po uzavření pravdy, a druhou osou je vztah jednoty a mnohosti v jeho fundamentálních pojmech události, pravdy a subjektu. Ukazuje se, že Badiouovu filosofii lze pojímat jako druhou verzi tranzitivní ontologie. První verzí je tranzitivní ontologie rozvíjená v první části knihy. Ta spočívá v rozpoznání obecných charakteristik interregna jako doby přechodu. Badiouova verze tranzitivní ontologie vytváří myšlenkové předpoklady k obnovení pravdivostních procedur v politice, umění a lásce, které ohlásí příchod nového období pravdy, jež uzavře dobu interregna. Podtitul knihy *Tranzitivní ontologie* lze tudíž číst v singuláru nebo v plurálu. Jako jednotné číslo vyjadřuje označení disciplíny, která se zabývá *dobami* přechodu, jež se objevily v lidských dějinách počínaje neolitickou revolucí přes „temná staletí“ mezi starověkem a středověkem, přechodem od středověku k novověku až po současnou dobu. Pokud termín *tranzitivní ontologie* chápeme jako množné číslo, označuje jak disciplínu, která se zabývá obecným charakterem konkrétní doby přechodu (první část knihy), tak Badiouovu verzi, která vytváří předpoklady k vyjití

ze zablokované situace doby interregna (druhá část knihy). Doufám, že obě verze *tranzitivní ontologie* se v knize navzájem doplňují. Podtitul knihy tak osciluje mezi jednotou a mnohostí.

Knihou končí konstatováním, že interregnum otevírá specifický vztah k idejím, který vyvolává touhu po objevení pravd. A začala tím, že Badiouovo pojetí ideje slouží jako orientační bod v současném světě. Konec knihy tak vyvolává nové pochopení jejího začátku.